

رضایت دانشجویان پرستاری از کارورزی عرصه در دانشگاه علوم پزشکی زنجان سال ۱۳۸۹ مژگان السادات اقوامی

نویسنده‌ی مسئول: زنجان، دانشگاه علوم پزشکی زنجان، دانشکده‌ی پرستاری و مامایی aghvamym@yahoo.com

چکیده

زمینه و هدف: یکی از رسالت‌های دانشکده‌های پرستاری، توانمندسازی دانشجویان، جهت پذیرش نقش‌های خطیر حرفه‌ی پرستاری است. عملکرد پرستاری در بالین، باید تلفیقی از دانش نظری و عملی باشد، تا از ایجاد فاصله بین آموزش نظری و آموزش عملی جلوگیری نماید به همین منظور مطالعه‌ی حاضر با هدف بررسی رضایت دانشجویان پرستاری از کارورزی در عرصه انجام گردید.

روش بررسی: در این مطالعه از روش توصیفی- مقطعی و پرسشنامه پنج نقطه‌ای لیکرت استفاده گردید. نمونه‌ها به صورت سرشماری از ۱۵۰ دانشجوی پرستاری ترم ۷ و ۸ در دانشکده‌های پرستاری و مامایی زنجان و ابهر انتخاب شدند. اطلاعات فردی و پاسخ ۳۳ سوال در مورد آموزش‌های تئوری و بالینی- همکاری پرسنل پرستاری در بخش‌های مختلف بالینی در پرسشنامه ثبت گردید. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از بسته‌ی آماری علوم اجتماعی آزمون‌های آماری T ، کای دو، پیرسون استفاده گردید.

یافته‌ها: اکثریت دانشجویان از میزان آمادگی علمی و تبحر بالینی در کارورزی عرصه رضایتی متوسط تا خوب داشتند. از میزان واحد ارایه شده با توجه به بخش‌های بالینی مختلف و انطباق آموزش‌های بالینی و طرح درس مربوطه به میزان رضایتی خوب و در پاسخ به زمان ساعات کارورزی میزان رضایت‌شان متوسط بود. میزان انطباق اهداف آموزش بالینی و تئوری و محتوای دروس نظری را در حد متوسط ارزیابی کردند و از همکاری پرسنل بالینی با آموزش پرستاری اظهار رضایت کرده بودند.

نتیجه گیری: همسان سازی زمانی و محتوایی دروس نظری و عملی، گردشی نمودن ساعات کارورزی و جذب انگیزه‌ی همکاری در پرسنل درمانی در ارتقای کیفیت و خدمات رسانی آموزشی و بالینی به مددجویان تاثیر گذار خواهد بود.

واژگان کلیدی: رضایت، کارورزی عرصه، دانشجویان پرستاری

مقدمه

دانشجویان پرستاری، جهت پذیرش نقش‌های خطیر حرفه‌ی پرستاری است. برنامه‌ی درسی رشته‌ی پرستاری مشتمل بر دو بخش آموزش نظری و آموزش عملی (به منظور کسب مهارت‌های بالینی) بوده، در واقع هدف غایی این برنامه‌ی درسی چیزی جز ایجاد توانایی ارزیابی مراقبت اصولی و

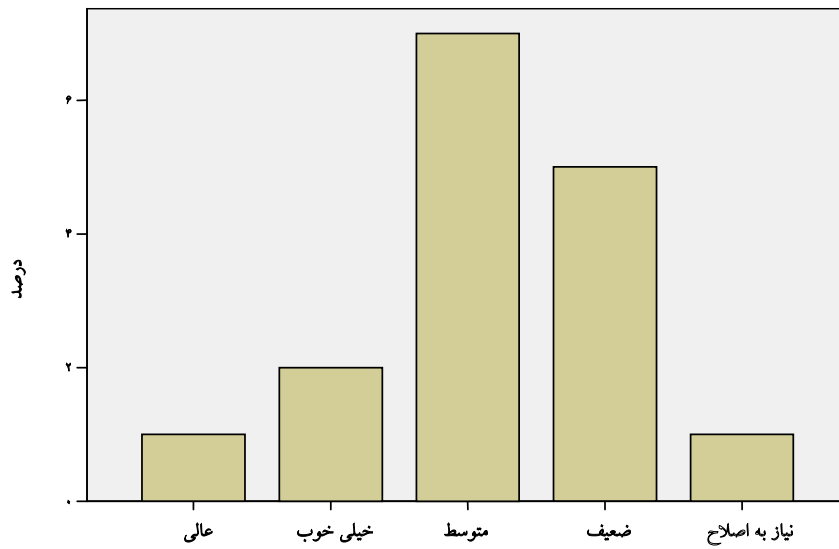
جامعه‌ی امروز به افراد متخصص، توانمند و کارآمد در حیطه‌ی خدمات بهداشتی و درمانی نیاز دارد. در این میان مهم‌ترین برون‌داد مراکز علمی پرستاری، تأمین نیروهای با بالاترین کیفیت ارایه‌ی خدمات بالینی به مددجویان است. در این راستا رسالت دانشکده‌های پرستاری، توانمندسازی

بیشتر به هدف خواهد رسید. تاکنون مطالعات و کوشش‌های متعددی جهت تحقق موارد یاد شده در آموزش بالینی دانشجویان پرستاری انجام گرفته است. از آن جا که محیط بالین ماهیتی پویا داشته، همواره در حال تغییر و دگرگونی است، لذا مربیان آموزشی و دانشجویان پرستاری برای به روز نگاه داشتن آگاهی و بینش خود از واقعیات و تغییرات محیط‌های بالینی با محدودیت روبرو هستند (۸)، لذا این پژوهش با هدف بررسی رضایت دانشجویان پرستاری از کارورزی در عرصه در دانشگاه علوم پزشکی زنجان در سال ۱۳۸۹ صورت گرفت تا با بررسی وضعیت موجود در رفع نقاط ضعف و تقویت نقاط قوت کمکی گردد.

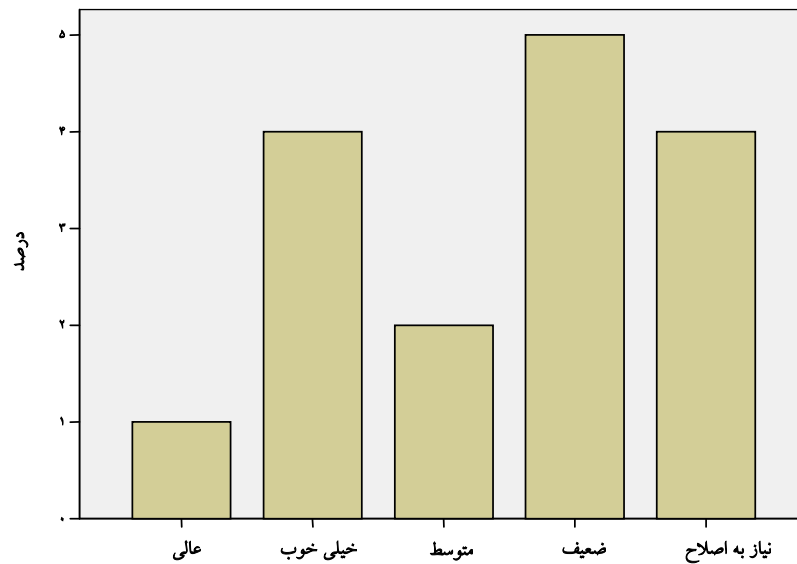
روش بررسی

در این مطالعه توصیفی مقطعی به منظور بررسی رضایت دانشجویان پرستاری از کارورزی عرصه از پرسشنامه پنج قسمتی لیکرت استفاده شد. روایی ابزار به روش اعتبار محتوای و ترجمه و پایایی به روش آلفای کرونباخ با ضریب ۸۰ درصد تایید شد. نمونه‌ها به روش سرشماری به تعداد ۱۵۰ دانشجوی پرستاری ترم ۷ و ۸ مشغول به تحصیل در دانشکده‌های پرستاری و مامایی زنجان و ابهر انتخاب گردیدند. پرسشنامه شامل قسمت‌های مربوط به اطلاعات فردی و ۳۳ سوال در مورد تطبیق دروس تئوری و بالینی و همکاری پرسنل پرستاری در بخش‌های مختلف بالینی بود. گزینه‌های پاسخ به عالی، خیلی خوب، متوسط، ضعیف، نیاز به اصلاح دارد، تقسیم‌بندی شد. پرسشنامه با هماهنگی آموزش دانشکده‌ها در اختیار دانشجویان ترم ۷ و ۸ رشته پرستاری قرار داده شد و کلیه اطلاعات خواسته شده تکمیل گردیده، سپس جمع‌آوری شدند. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از بسته‌ی آماری علوم اجتماعی، آزمون‌های آماری T، کای دو و پیرسون استفاده گردید.

اجرای صحیح فرآیند پرستاری نیست (۱). دستیابی حرفه‌ی پرستاری امروز به پرستارانی با مهارت‌های بالینی مناسب، نیازمند اندیشیدن تدابیری به منظور همسو نمودن و ادغام مباحث نظری دانش پرستاری با تجربیات و واقعیات بالینی است (۲). ارتباط مناسب بین بخش آموزش و بالین پرستاری، مستلزم تعامل دوطرفه‌ی آن‌ها می‌باشد، بدین معنا که از طرفی آموزش دروس نظری پرستاری باید بر اساس واقعیات‌های بالین بنا گردد (۳) و از طرف دیگر عملکرد پرستاری در بالین، باید از دانش نظری پرستاری بهره‌مند شود. این ارتباط متقابل، تضمین‌کننده‌ی پرستاری اصولی و پیشرفته‌ی حرفه‌ای خواهد بود (۴). این در حالی است که ساختار حاضر درحیطه‌ی آموزش پرستاری، منجر به ایجاد فاصله بین آموزش نظری و آموزش عملی گشته (۵) و این امر خود مشکلات متعددی را در ارائه‌ی خدمات بالینی مناسب به وجود آورده است، به نحوی که محققان، فاصله‌ی زیادی را بین وضعیت مطلوب و وضع موجود در عملکرد پرستاران دانش‌آموخته جدید گزارش می‌نمایند. از این میان می‌توان به کمبودهای چشمگیر در زمینه‌ی استفاده از تفکر خلاق و فرآیند مشکل‌گشایی در بالین توسط پرستاران اشاره نمود (۶)، لذا بازنگری اساسی در این مورد ضروری به نظر می‌رسد. در صورتی که اگر آموزش‌های صحیح، اصولی و مبتنی بر واقعیات‌های بالینی از همان ابتدا و در دوره‌ی کارورزی فرا گرفته شود، نتایج بهتر و پایدارتری را به همراه خواهد داشت. بنابراین اتخاذ تدابیر و رویکردهایی برای آموزش مهارت‌ها به دانشجویان پرستاری به طرق صحیح و مؤثر باید مورد توجه برنامه‌ریزان درسی در رشته‌ی پرستاری قرار گیرد (۷). باید توجه داشت که هدف از ارزیابی واحدهای کارآموزی، دستیابی به پیامدهایی نظیر کسب مهارت‌های عملی می‌باشد. در این راستا چنانچه دانشجویان از یک مربی مسلط به مهارت‌های بالینی و آشنا به واقعیات محیط بالین بهره‌مند گردد، با مهارت بهتر و واقع‌بینی هر چه

نمودار ۱: فراوانی نسبی رضایت دانشجویان از انطباق دروس تئوری و عملی در کارورزی عرصه

نمودار ۲: فراوانی نسبی رضایت دانشجویان از تعداد روزهای کارورزی عرصه

نمودار ۳: فراوانی نسبی رضایت دانشجویان از همکاری پرسنل درمانی در کارورزی عرصه

یافته‌ها

اکثریت واحدهای مورد پژوهش ۸۸/۲ درصد سن بالای ۲۰ سال را داشتند. ۵۹/۹ درصد مجرد بودند. ۵۸/۸ درصد غیر بومی و اهل استان زنجان نبودند. ۸۵ درصد دانشجویان را دختران تشکیل می‌دادند. میزان آمادگی علمی دانشجویان در زمان ارایه‌ی واحد کارورزی عرصه ۳۵/۳ درصد و در حد متوسط، میزان تبحر بالینی دانشجویان پرستاری در زمان کارورزی عرصه ۴۷/۱ درصد و خوب، رضایت از میزان واحد ارایه شده با توجه به بخش‌های بالینی مختلف خوب و هماهنگی در برنامه‌های آموزش بالینی را به میزان ۴۷/۱ درصد خوب پاسخ دادند. پاسخ اکثریت دانشجویان پرستاری به زمان ساعات کارورزی (۸ تا ۱۲/۳۰) متوسط بود. اکثریت دانشجویان تبحر خود را در کارورزی عرصه متوسط می‌دانستند. میزان انطباق اهداف آموزش بالینی و تئوری را نیز در حد متوسط پاسخ داده بودند. ۴۱/۲ درصد دانشجویان از محتوا دروس تئوری جهت یادگیری مهارت‌های بالینی در بیمارستان رضایت متوسط داشتند. ارتباط آموزشی دانشجویان

با مربی مربوطه در مقیاس خیلی خوب ۲۹/۴ درصد بود. انطباق آموزش‌های بالینی و طرح درس مربوطه به میزان ۲۹/۴ درصد خوب بود. اکثریت دانشجویان پرستاری از همکاری پرسنل بالینی با آموزش پرستاری اظهار رضایت در مقیاس خوب داشتند.

بحث

هدف از ارایه‌ی کارورزی در عرصه ارتقای مهارت و استقلال دانشجو برای ارایه‌ی خدمات جامعه نگر در عرصه‌های مختلف پرستاری به‌طور صحیح می‌باشد که این مهم نیاز به تقویت پایه‌ی علمی و عملی دانشجویان دارد. علل نارضایتی دانشجویان پرستاری در این مطالعه ناهماهنگی زمانی در ارایه‌ی واحدهای تئوری و عملی، نابرابری محتوای دروس تئوری و عملی بود که منجر به فراموشی مطالب درسی و افت کیفیت کار بالین می‌شود. تاثیر همسویی آموزش تئوری و عملی باعث پایه‌گذاری مستحکم اصول شفاهی و عملی شده و در نهایت به تبحر بالینی دانشجویان و ارتقای

خدمت رسانی به بیماران کمک شایان توجهی خواهد نمود. انسجام در محتوای دروس تئوری و عملی منجر به ایجاد انگیزه در یادگیری و تقویت اعتماد به نفس در مهارت‌های بالینی بیمارستانی شده است به طوری که انجام صحیح پروسیجرهای عملی با اتکا بر پایه‌ی علمی قوی را فراهم نموده است (نمودار ۱). در این زمینه تحقیقی توصیفی مقطعی با عنوان مشکلات آموزش بالینی کارآموزی در عرصه از دیدگاه دانشجویان پرستاری دانشکده‌ی پرستاری و مامایی شهید صدوقی یزد انجام شده است که نتایج این تحقیق نشان داد که اکثریت دانشجویان بیش از ۵۰ درصد کارآیی این دوره را برای کسب نگرش جامع‌نگری و جامعه‌نگری در پرستاری، کسب مهارت در اجرای فرایندهای پرستاری و آموزش به بیمار نسبتاً ضعیف تا ضعیف ارزیابی کردند. مشکلاتی از قبیل دسترسی ناکافی به امکانات رفاهی و آموزشی، عدم همکاری تیم بهداشتی درمانی، پراکندگی کارآموزی در بخش‌های بالینی در طول دوره را عنوان نموده‌اند و معتقد بودند باید تغییراتی در نحوه‌ی اجرای کارآموزی در عرصه داده شود (۸). متأسفانه طرح کارآموزی در عرصه در اجرا دچار مشکلاتی گردیده که بروز آن‌ها باعث کاهش کارآیی کارآموزی در عرصه‌ی دانشجویان پرستاری شده است. جهت بهبود و ارتقای کیفیت آموزش بالینی و رضایت بیشتر در دانشجویان بایستی وضعیت موجود را همواره مورد ارزیابی قرار داده تا نقاط ضعف در محیط بالین مشخص گردد، آنچه مسلم است هر چه تشابه بین تئوری و بالین بیشتر گردد، یادگیری در محیط بیمارستان عمیق‌تر و کاربردی‌تر خواهد بود. انطباق بین واحدهای آموزش تئوری و عملی در این یادگیری بی‌تاثیر نمی‌باشند، چرا که هر چه دروس تئوری و بالین همسویی نزدیکتری داشته باشند، شکاف میان تئوری و بالین کم رنگ‌تر و به ارتقاء در تبحر دانشجویان پرستاری نیز کمک شایان توجهی خواهد نمود. در این بین توجه به تاثیر تجربیات بالینی فراگیران در کنار ارتقای

سطح علم و دانش در طول دوره‌ی تحصیل نیز حایز اهمیت است. گردشی بودن ساعات کارآموزی در عرصه و متغیر بودن تعداد روزهای آن با توجه به حساسیت بخش‌های مختلف و قرارگرفتن دانشجویان پرستاری در ساعات مختلف شبانه روز در محیط‌های بالین می‌تواند به تکمیل نمودن آموخته‌های دو محیط آموزشی و بالینی کمک نماید. حضور دانشجویان در شیفت‌های کاری مختلف در مراکز درمانی - آموزشی در سال آخر تحصیل و زمان فارغ التحصیلی‌شان نه تنها منجر به استفاده مفیدتر از ساعات کارآموزی شده بلکه به کسب تجارب بالینی بیشتر آنان با حضور ذهن کافی از آموخته‌های خود در محیط کار کمک می‌نماید (نمودار ۲). تحقیقی با موضوع بررسی مشکلات آموزش بالینی دانشجویان پرستاری در دانشگاه علوم پزشکی اردبیل سال ۱۳۸۰ نشان داد که یکی از علل نارضایتی دانشجویان پرستاری از کارآموزی عرصه عدم آشنایی آنان با شیفت‌های مختلف کاری در مراکز درمانی مختلف و نبود تجهیزات آموزشی در کلاس‌های عملی در بیمارستان‌ها می‌باشد (۹). در بررسی حاضر دانشجویان پرستاری از همکاری پرسنل پرستاری در بخش‌های مختلف بالینی رضایت خوبی داشتند و شاید این همکاری در بالا بردن کیفیت آرایه‌ی مراقبت بهتر از سوی دانشجویان در ساعات کارآموزی در عرصه نیز مهم باشد. همکاری پرسنل پرستاری با مربیان آموزشی و دانشجویان منجر به ایجاد عملکردهای بهتر، مطمئن‌تر و مثبت‌تر و شایستگی در عرصه‌های مختلف پرستاری خواهد شد (نمودار ۳). در این زمینه تحقیق هادی‌زاده و همکارانش با عنوان ارزیابی وضعیت آموزش بالینی از دیدگاه دانشجویان پرستاری و مامایی در دانشکده‌ی علوم پزشکی گناباد نشان داد که اکثر دانشجویان همکاری پرسنل پرستاری را در سطح مرزی پایین خوب با میانگین $51/4 \pm 22/4$ گزارش کرده بودند که نیاز به ارتقای جذب همکاری‌های حرفه‌ای را لازم و تاثیر آن را در بهبود وضعیت آموزش بالینی مفید دانستند (۱۰). امید است که با آشنا نمودن

علمی و عملی گروه‌های ذیربط در مراکز آموزشی و درمانی
 دانشگاه‌های علوم پزشکی بتوان به نقاط ضعف در این زمینه
 غلبه نموده، با تصمیمات کاملاً مناسب به سیستم آموزشی و
 بالینی جامعه پرستاری کمک نمود.

منابع

- 1- McEwen M, Wills EM. Theoretical Basis for Nursing. Philadelphia: Lippincott William & Wilkins Co; 2002.
- 2- Bergman K, Gaitskill T. Faculty and student perceptions of effective clinical teachers: an extension study. *J Prof Nurs*. 1990 Jan-Feb; 6(1): 33-44.
- 3- Fealy GM. The theory-practice relationship in nursing: the practitioners' perspective. *J Adv Nurs*. 1999 Jul; 30(1): 74-82.
- 4- Quinn FM, Hughes S. The Principle and Practice of Nurse Education. London: Nelson Thornes; 2000. P. 185.
- 5- Ferguson KE, Jinks AM. Integrating what is taught with what is practised in the nursing curriculum: a multi-dimensional model. *J Adv Nurs*. 1994 Oct; 20(4): 687-95.
- 6- Melia KM. Learning and Working: the occupational socialization of nurses. London: Tavistock Publications; 1987.
- 7- Delaram M. [Clinical Education from the Viewpoints of Nursing and Midwifery Students in Shahrekord University of Medical Sciences]. *Iranian Journal of Medical Education*. 2007; 2(6): 129-135. (Persian)
- ۸- احمدی علی، سعادت‌تی محمود. بررسی مشکلات آموزش بالینی کارآموزی در عرصه از دیدگاه مربیان و دانشجویان پرستاری دانشکده پرستاری و مامایی شهید صدوقی یزد. *مجله دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی تهران (حیات)*. دوره ۱۵، شماره ۱، ۱۳۸۸، ۷۰-۶۱.
- ۹- طاهری سهیل، ظهیری پروین. بررسی مشکلات آموزش بالینی دانشجویان پرستاری در دانشگاه علوم پزشکی اردبیل. *مجله پژوهش پرستاری*. دوره ۱، شماره ۱۰، تابستان ۱۳۸۷.
- ۱۰- صابریان مهناز. ارزیابی وضعیت آموزش بالینی از دیدگاه دانشجویان پرستاری و مامایی در دانشکده علوم پزشکی گناباد. *فصل‌نامه پرستاری و مامایی ایران*: شماره ۲۰، پاییز ۱۳۸۵.